

וקראת לשבת עיונג

אלון מרין הפאכע באקדע וואסווא פלאנץ

גליון מס' 684

פרשת משפטים

מ"ז בשבט התשפ"ג

טל': 054-8457834 | לקבלת העלון בדוא"ל: alon102010@gmail.com

לע"נ שאול בן סלביה ע"ה | לע"נ שלמה יחיא בן שבה ע"ה | לע"נ יצחק בן מיטה אסתר ע"ה | לע"נ שמעון בן חביבה ע"ה | לע"נ רחל שנהיה בת מנורה ע"ה

לע"נ מרן רשכבה"ג שמריהו יוסף חיים בן פעשא מרים זצוק"ל, מרן ראש הישיבה הגאון ר' שלום בן תופחה זצוק"ל והגאון ר' שמעון בן חביבה זצוק"ל

לאורו נלך

קווים מדמותו המופלאה של מרן מלכא, רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל

בפתח הגליון

ברכה"ג שלום מאיר ואלק שלום"א

איסור ריבית ב... חברת תהילים לילדים

מעשה שאירע בחברת תהילים שהגיעו הרבה ילדים, יותר מכפי המצופה, ולא היה למארגן דברי מתיקה בכמות כזו שתספיק לכולם.

מאחר שאף ילד לא הסכים לוותר על חלקו, הציע המארגן שילד שיסכים לדחות את השי המגיע לו ולקבלו רק בשבוע שאחרי-כן, יקבל עבור זה תוספת, דהיינו שבשבוע הבא יקבל שני דברי מתיקה. אחד הילדים בא אל הרב מרא דאתרא בשאלה האם אין בכך משום... איסור ריבית.

ראשית, יש להתפעל מקדושתם וטהרתם של ילדי ישראל שאינם מקבלים כל דבר כמונן מאליו. יש להם מה לשאול ומה להעיר על כל הצעה, ואם היא לא נראית להם מבחינה הלכתית, הם לא יקבלו אותה, גם במחיר של שי כפול ומכופל, ואפילו במחיר של שתי שקיות 'במבנה' או כל דבר אחר.

הדבר החשוב להם מכל הוא לקיים רצון בוראם בשלימות, ורק לאחר שיבררו אם ההצעה עולה בקנה אחד עם רצונותיה של התורה הקדושה, רק אז יאמצו את העניין אל ליבם. לא תוכל לפתות אותם כל כך מהר. אה, איזה קידוש שם שמים יש בעצם פרסומה של שאלה כזו ברבים! איזה נחת רוח יש לקודשא בריך הוא מכך! יצויין שלפני שניגש הילד אל הרב, הוא פנה אל אביו, אחד מתלמידי החכמים הגדולים והבקיאים ביותר במקומו, היושב ולומד במשך כל שעות היום. חשוב להדגיש שבנידון זה מדובר שגם הנותן וגם המקבל הם קטנים, ויש שכתבו שאין בזה איסור תורה. אבל - כך אמר האב לבנו - הסכמת האחרונים היא לאיסור, ובוודאי שמדין חינוך יש להפרישם, ובמיוחד שהמדובר הוא בקטנים שכבר הגיעו לעונת הפעוטות, מעל גיל שש, שבהם כולי עלמא מודו לאיסור.

והנה, בפועל רגיל הנשכר לבעל הבית, שסיים את עבודתו, ובעל הבית מבקש ממנו לדחות את תשלום השכר ובעבור זה יוסיף לו דבר, מפורש בשו"ע (יורה דעה, סימן קע"ג סעיף י"ב) לאיסור, ואמנם בחברת תהילים יש להסתפק - כותב האב בתשובה לבנו - אם זה נחשב כפועל או לא.

ונראה, דהדבר תלוי ועומד. אם מטרתו של המארגן היא שיגידו מספר פרקי תהילים לעילוי נשמת אדם מסויים, במקרה כזה נראה פשוט שהדבר דומה ממש לפועל ואסור. אבל אם מטרתו להרגיל את הילדים לאמירת תהילים, אין זה אלא חינוך בלבד, והתשלום אינו עבור הפעולה, ואם כן לא יהיה בו משום ריבית. ברם, גם בנידון זה מן הראוי להרחיק את הילדים מריח של ריבית. עד כאן דברי האב.

תלמיד חכם אחר הוסיף שנראה לו שגם באופן השני, שבוודאי הילדים הקוראים את התהילים עושים זאת על מנת לקבל שכרם, ובפרט שגם המארגן קטן, אם כן בוודאי שגם הוא מבין כן, וכדרך הילדים, הרי זה דומה לשכירות לדעת הילדים, ואם כן הדין הוא כמו באופן הראשון דאסור לעשות כן. התלמיד חכם ההוא חיווה את דעתו שאין פתרון אחר לבד מווייתור של אחד הילדים.

דעתו של הרב יצחק זילברשטיין שליט"א נטתה להתיר, כי "המטרה היא לא אגר נטר אלא תשלום על הווייתור, לחנך את הילדים שכל המוותר משתכר, ויעויין במסכת שבת (דף קכ"ז) שבעל הבית הוסיף על תשלום השכירות, ויעויין שם בהגהות יעב"ץ שהוכיח שאין ריבית כשהוא שכר שכיר", לשון תשובתו של הרב.

הרבנית תמכה במרן בכל עוז ותעצומות. היא תמכה בו ברוחניות ובגשמיות, והיתה ערה וקשובה לכל צרכיו, גם בלא שהזכיר דבר בפיו. תמיד היתה חושבת בינה לבין עצמה, מה תוכל עוד לעשות על מנת להיטיב עם בעלה הדגול. כך, כאשר הבחינה שמרן מחבב את ברכת הבשמים, וכי הוא מקפיד בכל יום לברך ארבע ברכות, "עצי בשמים", "עשבי בשמים", "מיני בשמים" ו"הנותן ריח טוב בפירות", על מנת להשלים מנין מאה ברכות בכל יום, החליטה לספק לו את מבוקשו על הצד הטוב ביותר. באדניות שבמרפסת הבית שתלה הרבנית שתילי בשמים רעננים, ובאופן קבע היתה מטפחת אותם ומשקה אותם, כמידת הצורך. בכל יום היתה קוטפת כמה עלי בשמים, לברכת "עצי" ו"עשבי", ומגישה לפני מרן, שיברך וישאף את ריח הניחוח. כך נמשך הדבר במשך שנים, עד שהרבנית הסתלקה לבית עולמה. בתקופת האבל, ובימים שלאחר מכן, לא היה מי שיטפל בשתילי הבשמים שבאדניות. שוב לא השקתה ידה האהבת של הרבנית את הצמחים, והם קמלו ויבשו לאיטם.

צער גדול נצטער מרן בפטירת הרבנית. וגם כל בני המשפחה התהלכו אפופי יגון וצער. ומתוך החלל העצום שנפער בהסתלקותה, נשתכח מבני הבית ענין הבשמים. מחמת הצער, לא שם איש את ליבו לבשמים שבאדניות. והנה, ביום מן הימים, בשעת בוקר מוקדמת, מתייצב בפתח ביתו של מרן, אחד מדיירי הבנין הסמוך, מנשה שמו, גנן במקצועו. מנשה היה נראה מבוהל למדי, נרעש ונרגש, ואיש לא הבין מדוע. "אני חייב להיכנס למרן" אמר, "אני מוכרח למסור לו דבר מה".

וכן סיפר מנשה למרן, כאשר נכנס אל חדרו. "הלילה, בחלומי, הופיעה הרבנית מרגלית ע"ה. היא אמרה לי: 'קום ולך את ביתו של מרן, ותטפל בשיחי הבשמים שבאדניות! עליך לדאוג למרן, שיוכל לברך מאה ברכות בכל יום! עליך לטפח את שיחי הבשמים!'"

"בתחילה סברתי כי 'חלומות שוא ידברו', ולא ייחסתי משמעות רבה לדברי החלום" אמר מנשה, "אולם החלום חזר ונשנה, והבנתי כי חלום אמת הוא".

"הנני, באתי לטפל בשיחי הבשמים! מוכן ומזומן הנני, לעשות ככל שיידרש" סיים את דבריו בהתרגשות. ואכן, מנשה זכה לטפח את הצמחים שבאדניות, ומרן זכה לשוב ולברך בכל יום את ברכות הבשמים.

את המעשה הזה סיפר מרן עצמו, בהספידו את רעייתו הרבנית, כאשר מכך הוכיח שהיתה צדיקה גמורה, כי הנה, גם אחר פטירתה, השקיפה מן השמים ושמה עינה על בעלה, שיוזכה להשלים מנין מאה ברכות בכל יום...

עולים במעלות

הגות, מחשבה ומוסר

"אם כסף תלוה..."

הבית ברח' רשב"ם היה ריק מאדם. מרן ה'קהלות יעקב' ישב בו בגפון, ספון בחדרו, והתעמק כהרגלו בכתיבת סימן נוסף בספרו על מסכתות הש"ס. ניכר היה עליו עומק עיונו, עד שנדמה היה כי אין מן הראוי להפריע לו בלימודו זה. אך ר' יוסף ו' עומד ומצפה בצד החדר, מנסה הוא לתפוס את הרגע המתאים בו יכנס להשיח את אשר על ליבו לפני מרן הגאון זצוק"ל שיסייע לו במצבו הקשה. ברגע של הפוגה, כשמרן ה'קהלות יעקב' הרים את עיניו מהספרים הרבים שהונחו על שולחנו, הבחין לפתע בר' יוסף ושאלו בפשטות אופיינית אם נזקק הוא לדבר מה. ר' יוסף השיב בחיוב, באומרו שבא לקבל ברכה מהרב לרגל מצוקה מאד קשה שנקלע אליה. עד מהרה נכנס ר' יוסף ונעמד ליד מורו ורבו והחל לתנות את צערו באוזניו. "לאחרונה הוזקקתי לעבור לדירה גדולה יותר, כדי שיהיה מקום ראוי והולם עבור הילדים המתרבים בביתי. לקחתי הלוואות שונות לצורך הרכישה, בתקווה שאוכל עם הזמן להשיבן לבעליהן. ברוך ד' מצאנו דירה גדולה ורחבת ידיים שתוכל לסייע בעדנו בכלכל צרכנו, אך עתה כשהגיעה עונת החזרת החובות רואה אני שאין בידי ממש פרוטה לפורטה, והכנסותי הדלות מספיקות אך בקושי לכלכל את בני ביתי".

בסתר ליבו קיווה ר' יוסף שברכתו של הצדיק תשפיע, וכי ימצא לכל הפחות אפיקים נאותים שיסייעו לו להחזיר את החובות הרבים שנטל על שכמו. והרי הנושים כבר נושפים בערפו, ודאגתו רבה למאד.

אך להפתעה שחכתה לו, לא ציפה אפילו בחלומו השחור ביותר. מרן ה'קהלות יעקב' נעמד ממקומו והחל גוער בר' יוסף בקול גדול: "גזלן! גזלן! אם אין לך מעות להשיב, כיצד אתה לוקח הלוואה כדי לעבור לדירה גדולה יותר?! מי התיר לך לגזול את אותם מלווים?!"

האברך נבהל מאד מדבריו התקיפים של רבו, וניסה להסביר ולהקל מעט מחומרת הדברים. אך מרן ה'קהלות יעקב' נותר בדבריו אודות חוסר האחריות של אותו אברך, ושנטילת הלוואה אינה מוצדקת למול טענה וקושי שכה.

רק לאחר כמה דקות, כשהאברך ביקש בקול בוכים עצה מהרב למצב הקשה שאליו נקלע בשל הצורך להחליף את מקום המגורים עבור ילדיו, הסביר לו מרן ה'קהלות יעקב' בקולו החזק אך ברגש אבהי:

"אברכים רבים לצערי לוקחים בקלות ענין זה שבו יכנסו לחובות כדי להחליף את דירתם בדירה גדולה יותר. ראוי לדעת שזוהי עצת היצר להוציאם מן הלימוד, שכן בדירה הקטנה אפשר איכשהו להסתדר ואילו בדירה הגדולה לא תהיה מנוחת הנפש מפני החובות הגדלים. וכך הולכים ומתרוצצים מגמ"ח לגמ"ח והופכים לגזלנים כשאין משלמים את החובות בעתם, עד שלבסוף נאלצים לפעמים למכור את הדירה החדשה ולא עלתה בידם אלא הטרדות והריבית".

ואם לא היה די בכך, ניאות מרן ה'קהלות יעקב' לבסוף לברך את ר' יוסף בברכה נדירה – "שיזכה למכור מיד את דירתו החדשה וירויה את שנות הצער של גלגול החובות, מהם צריך לברוח כמו מאש שכן זה גיהנום בעולם הזה..."

מטמונים מהפרשה

הגיגים ומעשיות

"אם כסף תלוה את עמי" (כב, כד).

על אחד הקירות בבית הכנסת "בית יעקב" בשכונת בית ישראל תלוי שלט קטן ועליו כתוב: "בית מדרש זה נבנה בחמישים נפוליון זהב והוא פלאי".

מה פירוש הכתוב יודעים רק הזקנים ששמעו את המעשה הנפלא עובר מאב לבן ומסב לנכד: יהודי תלמיד חכם לוהו מחבירו סך של חמישים נפוליון זהב, סכום גדול מאד באותם ימים.

בהגיע זמן הפירעון בא הלווה אל בית המלווה ובידו מלא הסכום כדי להשיב את הלוואה. המלווה שהיה שקוד באותו זמן על תלמודו לא שם ליבו לדבר, על כן לקח את הכסף והטמינו מאחורי מדף הספרים ושם להעמיק בדברי הגמרא.

לאחר שקם מתלמודו לא זכר כלל את כל אשר נעשה... לימים פגש המלווה את הלווה ושאלו: מה בדבר פרעון הלוואה שנתתי לך?"

והרי החזרתי לך את החוב - ענה הלווה - עד הפרוטה האחרונה! לא ולא!

אמר המלווה - לא החזרת לי דבר! זה טוען בכה וזה טוען בכה, עד שהחליטו לגשת אל הגאון רבי לייב דיין, רבה של שכונת "בית ישראל".

שמע הרב את הצדדים ופסק כי על הלווה להישבע שהחזיר את ההלוואה ויפטר מלשלם.

אינני מוכן להישבע - אמר הלווה שהיה ירא שמים גדול - מוכן אני לשלם בשנית את מלא הסכום ובלבד שלא אוציא מפי דבר שבועה! אם כך - פסק הרב - עליך לשלם!...

קיים הלווה את פסק הדין ושילם שוב את כל סכום ההלוואה. בהגיע ערב חג הפסח, ניקה המלווה את ארון הספרים אשר לו והנה לפתע רואה הוא שקיק בד קשור. משפתח אותו גילה לתדהמתו חמישים נפוליון זהב!...

מיהר המלווה אל בית הלווה וביקש את סליחתו והגיש לו את צרור כספו אולם הלווה סירב ליטול את הכסף...

בזמנו - כך אמר - נתתי לך את הכסף בלב שלם ועכשיו שוב אינו שלי! אם כך - אמר המלווה - קחנו ממני במתנה!

במתנה! - נזעק הלווה - אינני רוצה מתנות הרי כתוב: "שונא מתנות יחיה!"

בצר לו פנה המלווה בשנית אל רבי לייב דיין וסיפר לו את כל המעשה. כאשר שמע רבי לייב את הדברים הורה כי אם כך יש לתרום את סכום הכסף לשם בניית בית כנסת שישימש את הציבור לתורה ולתפילה.

לכך הסכימו שני הצדדים, אולם את זאת ביקש הלווה, ששמו לא יוזכר כתורם בית הכנסת משום כך נכתב בשלט: "בית מדרש זה נבנה בחמישים נפוליון זהב והוא פלאי".

ביני לבני

הרה"ג פנחס ברייער שליט"א מח"ס "לגדל" על חינוך ילדים

עמל עם

תכלית (ב)

כל בית הוא עולם בפני עצמו,

אוטונומיה - מדינה משלה, אנחנו עסוקים בלחנך, להחזיר ערכים, להעביר מסרים, והרבה פעמים אנחנו מרגישים שאנחנו עובדים לריק, אנחנו לא מתקדמים, לא כובשים יעדים. התחושה שאנחנו עדיין נלחמים על אותם עקרונות שניסינו להחזיר לפני שנים.

בבתים רבים יש כבר את אותם ויכוחים ואותם ניסיונות בכל הנוגע לזמני שינה ועל זמני קימה, על אף שהגדול כבר עולה עוד מעט לישיבה גדולה.

בבתים רבים עוד עסוקים בוויכוחים על זמני אכילה על אף שהמתבגרת כבר בסמינר. בעוד שהכול תלוי בדבר פשוט והוא - תכניות מוגדרות.

כל אחד מבין שאין אפשרות לבנות בניין ללא תכנית מוגדרת, היכן מניחים את

היסודות, היכן עוברים הצנרת והביוב, נקודות החשמל והטלפון. בדיק כך אין אפשרות לחנך בית. אם אין תכנית מוגדרת על מה אנחנו עובדים כעת, מהו הערך הקריטי מבחינתנו בעת הזאת.

כשאין התמקדות וכל שעה מחליפים את הערכים והנורמות אותם אנו רוצים להחזיר, עובדים ועובדים ולא מגיעים לכלום. כשנשכיל לשבת עם עצמינו ולערוך סדר בדברים מה אנחנו רוצים לחזק בבית, מה קריטי ומה סובל דיחוי ואז עובדים בצורה עקבית ויסודית על כל דבר בזמנו, אזי בסייעתא דשמיא תוך תקופה קצרה רואים פלאות.

למה הדבר דומה, להרתחה של כוס מים: אם נרתיח כוס תמיד רק לארבע דקות במקום הזמן הנדרש שהוא שש דקות, אף עם במצטבר הרתחנו את אותה כוס שעות על גבי שעות, היא לא תגיע לנקודת הרתיחה, בעוד שאם נתמקד וניתן לה את הזמן הנדרש ברצף, היא תרתח בשש דקות וזהו...

כשעובדים בצורה מתוכננת ולא בשליפות מהשרוול, לא עובדים בפרך, מכיוון שרואים תוצאות. מה שאף נותן כוח לכבוש עוד יעדים.